

ב. חיה ובהמה נבראו מן האדמה. דגים – מן המים. עופות – מן הרקק. ויש דעה (ריב"ז / ר"ג ערש"י ותוס' – עפ"י לשון אחת): מן המים.

דף כח

נא. א. האם יש שחיטה לעוף מן התורה או מדרבנן? ומאי נפקא מינה?

ב. מניין שחיה טעונה שחיטה?

ג. שחיטת סימן אחד בעוף שאמרו – באיזה סימן? ומה הדין במליקת העוף במוקדשין?

ד. האם שחיטה באמצע שחיטת הגרירת פוסלת את שחיטת העוף?

ה. עוף חי שיש קרע בצווארו ומלוכלך בדם – האם אפשר לשוחטו ולהתירו באכילה?

ו. האם צריך לשחוט או לנקב את הורידין שבצוואר בשעת שחיטה, בעוף ובהמה?

א. ר' יצחק בן פינחס אמר: אין שחיטה לעוף מן התורה. (ושפך את דמו – בשפיכה בעלמא. ועכ"פ צריך חיתוך סימנים בצורה כלשהי. עפ"י ראשונים). ותלו הדבר במחלוקת התנאים; שכן היא דעת ר"א הקפרי, אבל לרבי (ובר קפרא) – יש שחיטה לעוף מה"ת, (שכן נצטוו מרע"ה בעל-פה. או אפשר שנלמד מן ההקש לבהמה. וכן קיימא לן להלכה, שיש שחיטה לעוף מן התורה. ערמב"ם ריש הלכות שחיטה). הנפקות המבוארות בסוגיא:

1. האם הנוחר (= מחתך הסימנים לארכם), או המעקר (ויש חולקים. ע' שו"ת הרשב"א ח"ג ססג) את העוף, חייב לכסות את דמו או פטור.

2. המולק עוף בסכין (וחתך מפרקת בלא רוב בשר. רש"י) – האם הוא מטמא טומאת נבילות אם לאו. (וזה דוקא לדעת ר' מאיר שמליקת עוף במוקדשין מטהרת מידי נבילה, אבל לר' יוסי, לעולם אין מוציאה מידי נבילה אלא שחיטה בלבד. ולשיטתו, גם אם ננקוט אין שחיטה לעוף מה"ת, מטמא טומאת נבילות. עפ"י תוס'. וע"ע במפרשים; בית הלוי ח"א ב,ג).

פשוט, שגם לדעת האומר אין שחיטה לעוף מה"ת, הטריפה אסורה בעופות. לא הותר אלא נחירה. רש"י; תשב"ץ ח"ב קי. ומפורש כן בגמרא להלן פה:).

ב. חיה טעונה שחיטה, (אע"פ שכתוב כי יצוד ציד חיה או עוף ושפך את דמו – משמע לכאורה שפיכה בעלמא) – שכן הוקשה לפסוליה המוקדשין; אך כאשר יאכל את הצבי ואת האיל – הרי זה בא ללמד ונמצא למד.

ג. סימן אחד בעוף שאמרו – אמר רב נחמן: או וושט או קנה. רב אדא בר אבהו אמר: וושט ('אחד' – המיוחד שבסימנים. וגם לשיטה זו, כאשר שחט הקנה תחילה, הרי זו התחלת שחיטה. עפ"י שערי ישר ב,יט; חזו"א ג,יד). והוכיחו כרב נחמן, הן לענין מליקה הן לענין שחיטה – באחד משני הסימנים די.

ד. שחט חצי גרירת (= הקנה) ושהה, וגמר שחיטתו – כשרה. (כי חצי גרירת אינה התחלת שחיטה, שאפילו נקרעה חציה – אין העוף מותר. רש"י. ואין צריך לדקדק אם שחט חצי בדיוק אם לאו, דמה נפשך, אם שחט יותר מחצי, או אם חצי היה נידון כרוב – הרי עלתה לו שחיטה קודם ששהה, ואם לא שחט יותר מחצי, אין כאן טריפה. כדלהלן כט. ובתורא"ש ורשב"א. ואולם שיטת רש"י (ל: ד"ה תיקו) שלפי המסקנא אם שחט יותר מחצי ושהה והמשיך לשחוט – אסור).

ה. עוף שצוארו מלוכלך בדם מחמת קרע, יש לו תקנה ע"י בדיקת הקנה מבחוץ (ע"י קילוף העור) קודם שחיטה, לראות שלא נפסק הקנה ברובו. אחר כך שוחטו, ולאחר השחיטה בודק את הוושט ע"י הפיכתו, לראות שאין בו נקב כלשהו. (וזה אי אפשר אלא ע"י בדיקה בצדו הפנימי, שיש שם קרום לבן, אבל מבחוץ אין הבחנה לנקב).

נחלקו רש"י וריב"א, האם החשש הוא רק לדריסה, אבל לנקיבה יש בדיקה לוושט מבחוץ, או שמא אין חוששים לדריסה אלא לנקב. ונפ"מ שבדרוסה פוסלת אדמומית מועטת, שלא כבנקיבה. ויש מחלקים בין ספק נקב במקום מסוים, שמועיל לו בדיקה, ובין נקב במקום שאינו ידוע. ערשב"א ור"ן. ולפי"ז מדובר כאן כשכל צוארו היה מלוכלך בדם. גליון מהרש"א. וע"ע בית הלוי ח"ב יח.

'ואין אנו בקיאים בבדיקת הוושט, וכל עוף דאתי לקמאי וממסמס קועיה דמא – אני אוסרו'. הג"א להלן מג, מא"ז. 'ובודאי חומרא גדולה היא זו, ואין כן דעת רבינו'. מ"מ – שחיטה ג, כב).

ו. לדעת חכמים, אין צריך לשחוט או לנקב את הורדין בשעת שחיטה. ואילו ר' יהודה הצריך שחיטת הורדין בשעת שחיטה. ואמר רב חסדא: לא אמר ר' יהודה אלא בעוף, הואיל וצולוהו כאחת הלכך צריך להוציא דמו היטב, ולכן בשעת שחיטה דוקא כשהוא חם, יש לנקב הורדין, ולא דוקא כצורת שחיטה. אבל בבהמה – אין צריך.

ר' ירמיה נסתפק בדבר, שמא מצריך ר' יהודה שחיטת ורידין דוקא. ומשמע שלדעתו אפשר שאין הטעם משום הוצאת דם, ואף בבהמה צריך לשחוט הורדין. כ"מ מרש"י. והביאו ברייתא כוותיה דרב חסדא. ואמרו (בברכות ח): שיש להחמיר להלכה כר' יהודה. וכתבו התוס' ועוד ראשונים, שלא הצריך ר"י אלא לכתחילה. ויש הסוברים אף בדיעבד, אם לא שחט את הורדין, אין לאכול את העוף ללא חיתוך אבר אבר. ואם צלאו כולו כאחת, נוטל את הורדין ואת סביבתן. ראשונים; יו"ד כב, א. ונחלקו ראשונים האם חיתוך הורדין מועיל גם לבשר העוף כשהוא שלם. רשב"א, ר"ן. או רק לצליה. ראב"ד; רבנו אפרים; רבנו חננאל. וע' רמב"ן; שו"ת מהרי"ל (ז).

בימינו שנוהגים להסיר ראש העוף, אין נוהרים לשחוט הורדין (עפ"י חכמת אדם ויב).

דפים כח – כט

נב. א. האם מחצה על מחצה נידון כרוב אם לא – לענין שחיטה ולשאר הלכות?

ב. האם יש חילוק בין שחיטת חולין לשחיטת קדשים, לענין שיעורי השחיטה?

ג. האם אפשר לשני אנשים לשחוט זבח אחד, או איש אחד שני זבחים?

א. לענין שחיטה – מסקנת הסוגיא שמחצה על מחצה אינו כרוב, והשוחט חצי סימן – שחיטתו פסולה מן התורה, אלא צריך שיהא רוב ממש. (ואעפ"י שאינו רוב הניכר למרחוק אלא במדידה וכחוט השערה. עפ"י רמב"ם רשב"א ור"ן, ועוד. ויש מחמירים עד שיהא ניכר ממש. ע' ט"ז וש"פ – יו"ד כא, א).

וכן לענין נתיצת תנור לטהרו – אם חלקו לשני חלקים שוים, הרי הוא טמא רק משום שא"א לצמצם ואחד מן החלקים הוא רוב תנור, אבל בלאו הכי – טהור, כיון שאין כאן חשיבות 'רוב'. (ואמנם, גם אילו היינו נוקטים בשחיטה שמחצה על מחצה כרוב, שם היה טהור, שהרי א"א שיהיו שני 'רוב' בכלי אחד).

אבל לענין דחית ציבור לפסח שני – אם היו ישראל מחצה טהורים ומחצה טמאים, לדעת רב הרי זה כרוב טמאים, ויעשו הטמאים בטומאה ולא ידחו (איש איש... – איש נדחה ולא ציבור. ואף חצי ציבור אינם בכלל היחידים. וכן פסק הרמב"ם). ולרב כהנא – אינו כרוב, ונרחים לפ"ש כיחידים.

לענין מחיצות אנו פוסקים 'פרוך כעומד – מותר', וכאילו היה הרוב מוקף. ושמוא יש לחלק.

עפ"י תוס'. וע"ע רשב"א כאן; תורא"ש עירובין טז: בשם הר" מאיר.

לענין פר העלם דבר של ציבור, צידד במנ"ח (קכ) שהמחצה שעשו נחשבים כרוב, וכן המחצה שלא עשו. ואין מביאים לא קרבן וצבור ולא קרבן יחיד ואפשר דהוי ספק. ובשבט הלוי (ח"ה, קונ' המצוות מג) חלק, שהרי למסקנא מחצה אינו כרוב, מלבד בפסח דאיכא קרא. ועוד, הלא אמרו תרי רובא בחד מנא לא אמרינן, והכא נמי – הלכך להלכה מביאים חטאות-יחיד בלבד.

ב. אין חילוק בין שחיטת חולין לקדשים לענין שיעורי השחיטה, אלא לענין שחיטת הורדין, שאפילו לחכמים שאינם מצריכים חיתוך ורידין בשעת שחיטה, מודים הם בקדשים – שהרי כל עצמו לדם הוא צריך. וכמו כן בקדשים מצוה למרק השחיטה. (ואעפ"י שגם בחולין לכתחילה צריך לשחוט כל השנים – כשיש דוחק בדבר, כגון בעבודת יוהכ"פ שהכהן הגדול צריך לשחוט ולקבל הדם – לא היה צריך למרק, אילולא שמצוה למרק בקדשים, לכך ממרק אחר את השחיטה. עפ"י תוס').

ג. בקדשים אין לשחוט שני זבחים כאחד על ידי אדם אחד, אבל בדיעבד – כשר. (והוא הדין כשאין תקנה אלא באופן זה – שוחטים שנים כאחת. ע' אחיעזר ח"ב יג,א. וע"ע בדק הבית ב"ד ש"ב).
וכן אין לשני אנשים לשחוט זבח אחד. (תזבחהו. וגם בזה כשר בדיעבד. תוס' ועוד. והמאירי כתב לפסול).
ומבואר בסוגיא שלא דוקא בבת אחת ממש אלא גם בזה אחר זה. ואמרו שזו היא דעת ר' אלעזר בר"ש, אבל חכמים אומרים: שנים שוחטים זבח אחד. (הרמב"ם פסק כחכמים, וכשר אף לכתחילה. ואולם המאירי פסק כראבר"ש).

דפים כט – ל

נג. א. מהי השאלה אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה לשחיטה אלא לבסוף? אלו נפקותות מבוארות

בסוגיתנו, ולגבי אלו דינים אמרו שאינם תלויים בשאלה זו?

ב. פרה אדומה שארע פסול בהזאתה – האם היא מטמאה בגדים של המתעסקים בה?

א. ריש לקיש משום לוי סבא אמר (וכן סובר רבא בפסחים סג. ובזבחים ל.): אינה לשחיטה אלא לבסוף. כלומר, אינה קרויה 'שחיטה' אלא בסוף השחיטה, המתיר. (או סוף שיעור הכשר שחיטה הנצרך, או עד סופה ממש – ע' בהגהות מלא הרועים). ור' יוחנן אמר: ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף – שהכל קרוי 'שחיטה'.
(הרמב"ם פסק כר' יוחנן. ובה"ג פסק שאינה לשחיטה אלא לבסוף, שכן אמר ר"ל בשם לוי, וכן סובר רבא דהוא בתרא).

הנפקותות המבוארות בסוגיא:

א. שחט קדשים, מיעוט סימנים חוץ לעזרה וגמר השחיטה בפנים – לריש לקיש פטור משום 'שחוט חוץ', שהרי לא שחט בחוץ. ולר' יוחנן – חייב. (שחט סימן שלם בחוץ – רבא אמר שגם זה תלוי באותה מחלוקת, ורבה בר שיימי בשם רב יוסף אמר שחייב לכו"ע, שהרי עשה מעשה חטאת-העוף בחוץ. וכתבו התוס' שאין חילוק בזה בין עוף לבהמה, אבל מרש"י משמע שבבהמה אינו חייב אף לרב יוסף למ"ד אינה לשחיטה אלא לבסוף. והמהרש"א להלן מ: צדד שגם לרש"י אין חילוק בין עוף לבהמה. אלא שצ"ע בדבריו, דאדרבה י"ל שרש"י שם תלה זאת בשאלת 'ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף' כיון שמדובר בבהמה. ובכך מתישבים שני דקדוקי המהרש"א על רש"י שם).

(נחלקו אחרונים בשחט מיעוט קנה בחוץ, אם חייב משום שחוט חוץ – ע' חו"ד ב; יד אברהם ה,יא).